

OSLO TINGRETT

BESLUTNING

Avsagt: 01.11.2017

Saksnr: 17-071520MED-OTIR/01

Dommer: Tingrettsdommer Nini Ring

Dommer: Tingrettsdommer Jørgen Monn

Meddommere: Alexander Lanesjord
Michael Nygård-Nilssen Hopstock
Tone Jeanette Sandlie

Den offentlige påtalemyndighet

Statsadvokat Alvar Krafft Randa,
Politiadvokat Line Steen Presthus,
Statsadvokat Geir Evanger

BESLUTNING

Bakgrunn

Retten viser til kjennelse av 11.10.2017 om lukkede dører, som ble omgjort ved kjennelse av 12.10.2017 med følgende slutning:

1. Dørene lukkes under avhørene av de anonyme vitnene samt under avspilling av lydopptak hvor disse deltar, jf. domstoloven § 125 bokstav e.
2. Pressen gis adgang til å være til stede under vitneforklaringene til de anonyme vitnene, på samme måte som de tiltalte (altså uten at pressen får se ansiktet til vitnene), jf. domstoloven § 127.
3. Pressen forbys å referere fra det som fremkommer under forhandlingene under lukkede dører, jf. domstoloven § 129 annet ledd bokstav b.

For saksforholdet vises det til ovennevnte kjennelser av 11.10.2017 og 12.10.2017.

Det norske anonyme vitnet ble avhørt 12.10.2017. Avspilling av lydopptakene hvor de anonyme danske vitnene deltok ble foretatt 13.10.2017, 17.10.2017 og 18.10.2017. De danske anonyme vitnene ble avhørt mandag 23.10.2017 og 24.10.2017 og 30.10.2017.

Representant for pressen v/Norsk presseforbund og Norsk redaktørforening, Arne Jensen, har i epost av 18.10.2017 (altså etter at det norske anonyme vitnet er avhørt og lydopptak avspilt, men før de danske anonyme vitnene hadde forklart seg) begjært omgjøring ved at punkt 3 i slutningen i kjennelsen av 12.10.2017 strykes, slik at pressen får anledning til å referere fra det som har fremkommet under forhandlingene bak lukkede dører. Hovedbegrunnelsen for omgjøringen er iht. begjæringen som følger:

Vi har konferert med NRKs journalist, som har vært til stede under den lukkede delen av forhandlingene. Med henvisning til referatforbudet kan hun selvsagt ikke fortelle hva som er sagt, men vi har fått opplyst at det som har kommet fram så langt ikke har vist en ny eller annerledes/ukjent politimetode, slik hun har oppfattet det. Nettopp dette var hovedargumentet for at påtalemyndigheten, etter å ha fått avvist sin første begjæring, fremmet en ny begjæring om kvelden onsdag 11. oktober – en begjæring retten valgte å ta til følge. Dersom det er riktig at de anonyme vitneavhørene bak lukkede dører ikke avslører politimetoder som ikke allerede er kjent, så mener vi det er et argument som taler for at retten omgjør sin beslutning hva gjelder referatforbudet.

Aktoratet har motsatt seg omgjøringsbegjæringen, og har i brev av 20.10.2017 begrunnet dette særlig med følgende:

Det faktum at metodene som er benyttet blir kjent for sakens parter, er ikke noe vi kan unngå. Vi har ingen muligheter innenfor dagens lovverk til å hindre den eksponering som skjer gjennom de rettigheter tiltalte har til innsyn og kontradiksjon. Alle politiets metoder er kjente, både de som er lovfestet, som enhver kan lese direkte ut av loven, og de ulovfestede, som er omtalt en rekke steder, blant annet i dommer. Iretteføring av saker medfører derfor alltid et element av metodeeksponering. Så langt det er mulig, unngår man imidlertid detaljer, for eksempel når det gjelder teknisk utstyr, muligheter og begrensninger, spaningsposter osv. Eksponering gjennom iretteføring har likevel vært en medvirkende årsak til at metodene er langt mindre effektive enn de var tidligere, et problem som politiet i flere land har betydelige utfordringer med.

Politi og påtalemyndighet må imidlertid jobbe for å beskytte detaljene - og redusere graden av eksponering utover det innsynet som gis i den enkelte sak, innenfor de rammene som lovverket gir. Jo større eksponering av detaljer, slik som taktiske vurderinger, tekniske muligheter, fremgangsmåter osv., desto mer effektivt kan kriminelle tilpasse seg og vanskeliggjøre etterforskning. Det er nettopp dette, alle detaljene, påtalemyndigheten ønsker å beskytte i denne saken. Dersom allmenheten gis anledning til å finstudere et detaljert referat av alt som er blitt gjort og sagt av for eksempel UC-operatørene i denne saken, så kan man se ganske detaljert hvordan de har jobbet. De taktiske vurderingene skinner igjennom, deres planlegging, deres oppdrag og hvordan de er blitt instruert vil tilsammen gi et svært detaljert bilde av hvordan politiet jobber. Dette vil kunne gi grunnlag for at personer i fremtiden kan avdekke UC-operatører på jobb. Dette er selvsagt uheldig i forhold til effektivt å kunne oppklare alvorlig kriminalitet. Men det er enda verre at det kan medføre potensielt farlige situasjoner for operatørene.

Når det gjaldt forholdet til at de tiltalte ikke er pålagt referatforbud, skrev aktoratet:

Som omtalt ovenfor, har man ingen mulighet til å pålegge de tiltalte noen taushetsplikt eller referatforbud. Påtalemyndigheten legger til grunn at eksponering i media medfører en vesentlig mer vidtrekkende spredning enn det som vil være tilfelle fra de tiltaltes side.

Forsvarer for _____, advokat Arve Ringsbye, har i skriv av 23.10.2017 også begjært omgjøring av kjennelsen av 12.10.2017 slik at slutningens punkt 3 strykes. Han skriver her blant annet:

Videre påpekes det at i vitneførselen så langt har det ikke fremkommet eksempler på slike opplysninger som omtales i rettens kjennelse av 12. oktober side 6, annet avsnitt, og i kjennelsens side 7, første avsnitt, hvorunder retten finner å basere sin avgjørelse på påtalemyndighetens pretensjoner om at det som vil fremkomme av vitnemål og avspilling av UC samtaler, vil avsløre metodebruk som kunne gi grunnlag for referatforbud i medhold av dstl. § 129 annet ledd bokstav b.

I skriv av 24.10.2017 argumenterer aktoratet for at det som har fremkommet under avhørene av de anonyme vitnene har styrket aktoratets oppfatning av at referatforbudet må opprettholdes. Aktoratet skriver her:

Det vises til det som er anført fra denne side i tilsvar av 20. oktober 2017, første avsnitt, der det understrekes at begrunnelsen for lukkede dører pr. da fremsto som ytterligere fundert på bakgrunn av det som hadde fremkommet så langt under bevisførselen for lukkede dører.

Gjennom det som er fremkommet under forklaringen til de danske operatørene mandag 23. og tirsdag 24. d.m. har det kommet frem flere forhold som eksponerer metoden enn det som var tilfellet pr. 20. d.m.

Det fremheves at vurderinger knyttet til bruk av opptaksutstyr og kontakt med operatørens handler, er eksempler på dette. Begge er forhold som er svært uegnet for eksponering gjennom mediereferat, og underbygger påtalemyndighetens tidligere argumentasjon til støtte for lukkede dører.

De øvrige forsvarere i saken har ikke fremkommet med kommentarer til advokat Ringbyes eller pressens begjæring om omgjøring.

Rettens vurdering

Både pressen og tiltalte har, som nevnt, begjært omgjøring av rettens kjennelse av 12.10.2017 ved at slutningen punkt 3 tas ut, slik at pressen gis adgang til å referere fra det som har fremkommet for lukket rett.

Retten har formelt sett adgang til omgjøring av kjennelsen av 12.10.2017, ettersom kjennelsen om lukkede dører og referatforbud er en prosessledende kjennelse, og ingen ervervet rett er til hinder for det, jf. straffeprosessloven § 52 fjerde ledd. En eventuell omgjøring gjøres i form av en ny kjennelse, mens en nektelse av omgjøring er en beslutning.

Retten påpeker at retten også kan vurdere en endring av referatforbudet etter domstolloven § 129 siste ledd, siste setning, hvor det fremgår at et referatforbud «skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede». Hvorvidt en eventuelt omgjøring av referatforbudet vurderes som en omgjøringsbegjæring etter straffeprosessloven § 53 eller etter domstolloven § 129 siste ledd er imidlertid uten betydning, da vurderingstemaet er det samme, altså om det ikke (lenger) er grunnlag for referatforbudet.

Retten har ved kjennelsen av 12.10.2017 kommet til at dørene skal lukkes under avhørene av de anonyme vitnene og avspillingen av lydopptakene hvor de anonyme vitnene deltar, dette med grunnlag i domstolloven § 125 bokstav e («når et vitne avhøres anonymt»). Avspillingen av samtalene anses som en integrert del av de anonyme vitners forklaringer. Pressen er gitt adgang til å være til stede med grunnlag i domstolloven § 127 («særlige grunde taler for det»), men med den begrensning at pressen ikke er gitt adgang til å referere fra forhandlingene. Dette er hjemlet i domstolloven § 129 annet ledd bokstav b («når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører»). Retten bemerker for ordens skyld at lukkede dører også kan hjemles i domstolloven § 125 e («grunner som er fyllestgjørende»). Grunnlaget for dette er risikoen for at politiets detaljerte metoder ved infiltrasjon blir kjent om dørene ikke lukkes. For den nærmere begrunnelse og avveining av hensyn for bruk av nevnte hjemmel, viser retten til momentene som fremkommer under drøftelsen om referatforbud.

Det som nå er begjært, og som retten skal ta stilling til, er om retten skal omgjøre kjennelsen slik at slutningens punkt 3 om referatforbudet oppheves.

I kjennelsen av 12.10.2017 delte retten seg i et flertall og et mindretall i forhold til nevnte forbud. Flertallet kom til at risikoen for at politiets metodebruk ved UC agenter kan bli kjent og avdekkes, og slik vanskeliggjøre politiets arbeid i lignende saker, sammenholdt med hensynet til å få saken fullstendig opplyst, veide tyngre enn hensynet til offentlighet. Mindretallet fant ved avveiningen av de ulike hensyn at hensynet til offentlighet veide tyngst.

Ved vurderingen av om referatforbudet skal omgjøres har retten også denne gangen delt seg i et flertall og et mindretall.

Retten flertall, tingrettsdommer Ring, tingrettsdommer Monn og meddommer Hopstock, er av den oppfatning at det som er fremkommet i retten under avhørene av de anonyme vitnene og avspillingen av lydopptakene, ikke medfører noen endring i flertallets vurdering. Flertallet har funnet avgjørelsen vanskelig og tvilsom. Flertallets konklusjon er imidlertid at begrunnelsen som fremkommer av kjennelsen av 12.10.2017 fremdeles er gjeldende. Flertallet er av den oppfatning at hensynet til offentlighet er meget viktig, særlig her hvor et av forsvarrets hovedgrunnlag for frifinnelse er påstått ulovlig politiprovasjon og som det også av rettssikkerhetshensyn er viktig

for allmenheten å få kjennskap til. Rettens flertall mener imidlertid at mothensynene veier tyngre, og blir således utslagsgivende for flertallets resultat.

Det ene argumentet flertallet vektla som begrunnelse for referatforbud var hensynet til å få saken fullstendig opplyst. Dette baserte seg på at dersom pressen ble gitt adgang til å referere, så innebar dette en risiko for at vitnene ville begrense sitt vitneprov. Dette momentet er fortsatt gjeldende. Det at avhørene nå er gjennomført, kan ikke medføre noen endring i denne vurderingen.

Videre vektla flertallet i sin vurdering at en adgang for pressen til å referere kan medføre en risiko for at politiets metoder blir allment kjent. Rettens flertall er av den oppfatning at denne risikoen fortsatt er til stede nå som retten har hørt vitneforklaringene samt avspillingen av lydopptakene. Retten vil bemerke at tjenestemennene ikke har forklart seg generelt om politiet etterforskningsmetoder. Etter flertallets syn gir avhørene og avspillingene, samlet sett, likevel et detaljert bilde av hvordan politiet konkret har gått frem i denne saken, noe som kan ha direkte overføringsverdi til fremtidige saker hvor infiltrasjon er et virkemiddel. Gjennom samtalene som UC agentene deltar i, sammenholdt med deres vitneprov, vil man få et detaljert bilde av hvordan norsk politi generelt vurderer og arbeider med UC agenter. Dersom allmenheten får kjennskap til dette gjennom media, vil det kunne vanskeliggjøre politiets arbeid med bruk av UC agenter i andre saker, og også potensielt skape farlige situasjoner ved at slike polititjenestemenn lettere kan avsløres. Dersom politiets metoder avdekkes, kan dette gjøre det vanskeligere i fremtiden å avverge alvorlig kriminalitet, og det er etter flertallets syn vesentlig at muligheten for å ta i bruk nødvendige virkemidler for å ivareta en slik viktig samfunnsoppgave opprettholdes. Retten vil videre bemerke at i forhold til borgernes rettssikkerhet og deres behov for å vite hvordan politiet har gått frem i denne konkrete saken, vil sentrale deler hva gjelder dette, under enhver omstendighet, fremkomme i tingrettens dom.

Når det gjelder pressens argument om at det fremstår som ulogisk at pressen pålegges referatforbud mens de tiltalte har fått full innsikt i disse forhold gjennom forberedelsene til hovedforhandlingene og ved å høre på avspillingene av lydopptak og avhørene av de anonyme vitnene i retten, så bemerker retten at dette er noe som ikke kan unngås. Flere av de tiltalte deltar også direkte i samtalene. Poenget er imidlertid at en kringkasting av disse forhold, gjennom medias referering, vil gi et langt større publikum og også ha et større nedslagsfelt.

Retten bemerker også at pressen, på samme måte som de tiltalte, ikke er pålagt hemmelighold eller taushetsplikt etter domstolloven § 128. Forbudet etter domstolloven § 129 gjelder offentlig, ikke privat, gjengivelse av forhandlingene, jf. også straffeloven § 10 annet ledd om hva som anses som offentlig handling.

Rettens mindretall, bestående av meddommer Lanesjord og Sandlie, er enig med flertallet i at det som har fremkommet under avhørene av de anonyme vitnene og avspillingen av lydopptak hvor disse er med, tilsier at det kan være uheldig at detaljene kan bli offentlig kjent gjennom pressens referering. Mindretallet mener likevel at hensynet til offentlighet fortsatt veier tyngst, særlig her hvor påstand om ulovlig politiprovokasjon står sentralt i forsvarets argumentasjon.

Ettersom hovedforhandlingen er i gang, er avgjørelsen avsagt av den samlede rett. Avgjørelsen er avsagt under dissens som fremgår over.

SLUTNING

Rettenns kjennelse av 12.10.2017 omgjøres ikke.

Retten hevet

Nini Ring

Jørgen Monn

Alexander Lanesjord

Tone Jeanette Sandlie

Michael Nygård-Nilssen Hopstock